

MAVERAÜNNEHR'İN KONYA'DAKİ İZLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1)

ÖZET

Selçuklular 1076'da Konya'yı fethettikten sonra buraya Ortaasya'dan pek çok halk gelip yerleşti. 1097'de Selçuklu başkenti İznik'ten Konya'ya nakledilince Selçuklu sultanları Türkistan'dan başlayarak Anadolu'ya kadar değişik memleketlerde yetişen ilim adamlarını Konya'ya davet edip onları himaye ettiler. Böylelikle 11. yüzyıldan itibaren Konya, açılan yeni eğitim kurumlarıyla birlikte İslam dünyasının en önemli ilim, kültür ve irfan merkezlerinden biri haline geldi.

Selçuklu dönemine ait çeşitli kaynaklarda hicret, ilim, ticaret ya da davet gibi çeşitli sebeplerle Konya'ya gelen Tebrizi, Nahcevani, Hoyi, Urmevi, Iraki, Bağdadi, Horasani, İsfehani, Kazvini, Kazeruni, Şehristani, Hocendi, Cendi, Belhi, Tirmizi, Begavi ve Hindi lakaplı bölge veya şehirlere nispet edi-

len birçok bilgin ve mutasavvıfların isimlerine rastlanmaktadır. Bu bilginlerin isimleri Selçuklu dönemi tarih kitapları, medrese vakfiyeleri, tasavvufi menakıp kitapları ile Konya'da inşa edilen kale, saray, cami, mescit, medrese ve mezar taşı gibi kitabelerde geçmektedir.

Ahmet ÇELİK

Bildiride Anadolu Selçukluları döneminde itibaren Ortaasya, Maverâünnehir, Horasan, Irak ve Azerbaycan'dan Konya'ya gelen bilgin ve mutasavvıflar tespit edilerek bunların Konya'nın eğitim, kültür, sanat ve irfanına katkıları tespit edilerek değerlendirilecektir.

GİRİŞ

1071 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'nun kapıları Oğuz Türklerine açılmış oldu. Ancak daha önce Emevi ve Abbasiler Anadolu'yu fethetmek

üzere birçok seferler düzenlediler. Hatta bu seferlerin birinde Ereğli Kalesi Müslümanlarca fethedilmişti. Yine Abbasi halifelerinden el-Müktefi Billah zamanında 294/906'da Ahmet b. Kaykala kumandasında Anadolu'ya yapılan askeri hareket esnasında ve Halife el-Kaim Biemrillah zamanında Alparslan'ın saltanatı 463/1070 senesinde iki defa olmak üzere Konya'yı Müslümanlar geçici olarak fethetmişlerdi.⁽¹⁾

469/1076'da Kutalmış oğlu Süleyman Şah, Bizans valisi Martov Kosta'dan Konya'yı alarak Konya'nın kesin fethini gerçekleştirmiş oldu.⁽²⁾ Sultan Alparslan Malazgirt zaferinin bir sonucu olarak diğer Türk beylerine verdiği görevler gibi Kutalmışoğulları'na da bir görev vererek onları Urfa Birecik bölgesine yönlendirmişti. Ancak bu bölgede diğer bazı Türk boylarıyla ihtilaf yaşandığı için burada fazla durmayıp Anadolu içlerine doğru yönelerek kendilerine daha güvenli hâkimiyet alanı aramaya girişirler. Anadolu'yu boydan boya geçen Kutalmışoğulları Konya'yı ele geçirirler. Ardından İznik'e kadar ulaşıp İznik kalesini de fethederek burayı başkent yaptılar. 1907'de Haçlıların İznik'i almasından sonra da Konya, Anadolu Selçuklularının 1308'de tarih sahnesinden çekilmesine kadar başkent olarak kaldı.⁽³⁾

Selçuklu Devleti Sultanı Me-

likşah döneminden başlayarak Maverâünnehir,⁽⁴⁾ Türkistan, Horasan, İran ve Azerbaycan'dan pek çok Türk boyu Anadolu'ya geldiler. İlk gelen Kutalmışoğulları'ndan sonra bunlar Anadolu'ya gelen ikinci gurubu oluşturmaktadır.

13. yüzyılda Anadolu'ya Horasan ve Maverâünnehir'den iki büyük göç dalgası geldi. İlk olarak Harzemşah-Karahitay çatışması yüzünden Fergana yöresinin insanları batıya doğru göç ettiler. Bu göçmenler Harzem ve öteki Türk boylarından olup, yerleşik hayata sahiptirler. İkinci olarak ise Moğol saldırısı sonucu Maverâünnehir 'den büyük bir Türk kitlesi Anadolu'ya göç etti. Bu göçler 14.yüzyıla kadar devam etti. Bu iki göçle pek çok alim ve sufi de Anadolu'ya hicret etti. O dönemin hükümdarları da bütün âlimleri etrafında toplamaya çalışıyorlardı. Bunlar göç ettiği bölgelerde ilmi hayatın ve tasavvufun canlanmasına sebep oldu. İlmi yönden Kayseri, Tokat, Malatya şehri ile birlikte Konya da öne çıktı.⁽⁵⁾

(4) Mâverâünnehir, günümüz Orta Asya'sında Amu Derya (Ceyhun) ve Siri Derya (Seyhun) ırmakları arasında 660.000 km² bölgeyi kapsar. "Nehrin ötesi" anlamına gelmektedir. Mâverâünnehir doğusunda Tibet, güneyinde Horasan, batısında Güz ve Hâlluh, kuzeyinde de Hâlluh'un bulunduğu büyük ve geniş bir alanı kapsar. Türkistan'ın kapısı olması hasebiyle İpek Yolu güzergâhındadır. Mâverâünnehir kelimesi Müslümanların 21/642 yılında bölgeye fihri olarak hâkim olmasından sonra Mâverâünnehir Arap tarihçi ve coğrafyacıları tarafından bölgeye verdiği bir isimdir. Bu isimle başta "nehir" olarak Amu Derya (Ceyhun) kastedilmiştir. Daha sonra Mâverâünnehir, nehrin öte yanındaki ülkeleri içine almıştır. Mâverâünnehir geniş anlamda Amu Derya (Ceyhun Nehri) havzası, Soğd, Fergana, Ugrusana, Şaş, İsfisab, Buhara, Hottel ve Harezmi kısmen içine alan geniş bir bölgeyi kapsamaktadır. Bakınız: Osman Gazi Özgüdenli, "Mâverâünnehir", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 28/177; W.Bartold, "Mâverâünnehir", Milli Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi, (Ankara: MEB Yayınları, 1978), 7/408. (5) Ahmet Yaşar Ocak, *Babailer İsyanı*, (İstanbul: Derghay Yayınları 2011), 56-57

(1) Ahmet Çelik, "Konya'nın Abidat-ı Kadimesi", Akademik Sayfalar, 20/18 (5 Mayıs 2021), 279.

(2) S. Sırmı ÜÇER vd., Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme, (Konya: 1945), 5.

(3) Mehmet Ali Hacıgökmen, "Türkiye Selçukluları Zamanında Konya'nın Devlet Merkezi Oluşu", Selçuk Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi 29 (Aralık 2011), 231-260.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde harabe olmuş eski şehirlerinin üzerine (Aksaray, Ilgın, Ereğli gibi) yeni şehirler kurarak, ya da harap şehirlerin yanına (Seydişehir, Karaman gibi) yeni yerleşim yerleri kurarak, ya da askeri ve stratejik önem taşıyan (Konya, Kayseri, Sivas gibi) şehirleri süratle tamir ederek buralara yerleşmeye başladılar.

Selçuklular döneminde Anadolu'ya yerleşim belli bir düzene göre yapılmıştır. Buna göre Oğuzların Bozok kolu Anadolu'nun kuzeyine yerleşirken, Üçok kolu Anadolu'nun güneyine yerleştirilmiştir. Bu yüzden Konya'da Oğuzların 24 boyunun tamamına rastlanılmamaktadır. Dikkat çeken diğer bir husus ise ağırlıklı olarak Kınıklar Konya'da, Afşarlar Afyon'da ve Çepniler ise Balıkesir'e yerleştirilmiş olmasıdır. Ayrıca bir boyun tamamı aynı bölgeye yerleştirilmemiş, birlik oluşturup müstakil bir güç oluşturmamaları için her boydan alt kollar farklı farklı yerlere yerleştirilmiştir. Konya iline bağlı köyler dikkatle incelendiğinde buna dair izleri görmek mümkündür.⁽⁶⁾

Yerleşme sırasında yerleştikleri yerlere kendi boylarının adını vermek, etrafında birleştikleri bir aile veya başkanın adını vermek, kendilerini birleştiren en küçük en küçük oymağın adını vermek ya da yerleştikleri köy civarındaki dağ, tepe ve yörelere ana boy ve kollarının adını vermek gibi yöntemler uygulanmıştır.

Buna göre Konya ilinde en çok rastlanan ve sayı bakımın-

dan birinci derecede olan Oğuzların Kınık boyu olup, Konya şivesi de Kınık şivesidir. İkinci derecede Bayatlar, Salurlar, Afşarlar; üçüncü derecede Yazır, Bayundur, Kayılar; dördüncü derecede Döğerler, Yabrılar, Kırıklar Begdililer, Karkınlar Peçenekler ve Eymürler takip etmektedir.

1071'den sonra gelenlerin hepsi şehir, kasaba ve köylere yerleşmemiştir. Bunlardan bir kısmı konargöçerlikle hayatlarına devam etmişlerdir ki bunlara "Yörük" adı verilmiştir.⁽⁷⁾ Bunların bir kısmı da Celaledin Harzemşah ile Anadolu'ya gelen Türkmenlerden olup kış ve yaz aylarında ayrı ayrı yerlerde oturmuşlar ve bunlara da "Türkmen" adı verilmiştir. Bu Türkmenlerden bazıları Harzem'de kalmışlar ama zamanla oradan hicret ederek önce bir müddet Suriye'de Halep ve Rakka civarında ikamet etmişler sonra da oradan Konya civarına gelerek Hotamış Gölü, Tuz Gölü, Kadınhanı ve Beyşehir civarına yerleşmişlerdir.⁽⁸⁾

Bu boylar incelendiğinde Harzar denizinin doğusu, Harzem bölgesi, Maveraünnehir ve Merv civarı, Horasan ve Türkistan bölgelerine kadar uzanan mıntikalardan Türk unsurlar Konya'ya ve civarına yerleşmişlerdir.⁽⁹⁾

1097'de Selçuklu başkenti İzmit'ten Konya'ya nakledilince Selçuklu sultanları Türki-

(7) Üçer vd., Konya İli Köy ve Yer Adları, 27.

(8) Üçer vd., Konya İli Köy ve Yer Adları, 28; Memduh Yavuz Süslü, "Konya Vilayetinde Türkmenler", I, Konya 43 (Mayıs 1942), 33; II, Konya 44 (Haziran 1942), 37; III, Konya 45 (Temmuz 1942), 22; IV, Konya 46 (Ağustos 1942), 33; V, Konya 47 (Eylül 1942), 50; VI, Konya 51 (Ocak 1943), 27; VII, Konya 64-65 (Şubat-Mart 1944), 43.

(9) Üçer vd., Konya İli Köy ve Yer Adları e, 10-11.

(6) Üçer vd., Konya İli Köy ve Yer Adları, 9-10.

tan'dan başlayarak Anadolu'ya kadar değişik memleketlerde yetişen ilim adamlarını Konya'ya davet edip onları himaye ettiler. Böylelikle 12. yüzyıldan itibaren Konya, açılan Daru'l-fukaha (Altunaba, Karatay, Sırçalı Medreseleri), Daru'l-hadis (İnce Minareli), Daru's-şifa (Alaaddin Daru's-şifası), Daru'z-zakirin (Tacülvezir) ve Hangah (Sahib Ata, Lala, Ziyaiye) gibi farklı eğitim kurumlarıyla birlikte İslam dünyasının en önemli ilim, kültür ve irfan merkezlerinden biri haline geldi.

Selçuklu döneminden başlayarak günümüze kadar Maverü'nnehir'in Konya'daki izlerini

I. Selçuklu döneminde hazırlanan bazı "Vakfiyeler";

II. Sadreddin Konevi'nin 1267-1269 yılları arasında Konya'da okuttuğu İbnü'l-Esir'in "Camii'l-usul" adlı eserden yaptığı hadis dersine ait sema kayıtları;

III. Konya kabristan ve müzelerinde halen mevcut olan "Mezar taşları";

IV. Maverü'nnehir, Horasan, Azerbaycan ve Türkistan vb. yerlerden Anadolu'ya hicret edip Konya'da vefat eden ve adlarına "Türebeler" inşa edilenler ve

V. Türebeleri mevcut olmayıp ta adlarına Konya'da zaviye, tekke ve "Makam" inşa edilenler ve son olarak

VI. Çeşitli sebeplerle Konya'ya seyahat edip bir müddet burada kalan "Ziyaretçiler" başlıkları adı altında inceleyerek Tebrizi, Nahcevani, Hoyi, Urmevi, Iraki, Bağdadi, Horasani, İsfehane, Kazvini, Kazeruni, Şehristani, Hocendi, Cendi, Belhi, Se-

merkandi, Tirmizi, Begavi ve Hindi lakaplı bölge veya şehirlerle nispet edilen bilgin ve mutasavvıfları tespit etmeye ve değerlendirmeye çalışacağız.

I. VAKFİYELER

"Vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını, ne şekilde yönetileceğini gösteren senet" anlamındaki vakıfnâmelerin İslâm medeniyeti tarihinde önemli bir yeri vardır. Konya'da Selçuklu dönemine ait en önemli vakfiyeler, Şemseddin Altunaba'nın İplikçi Camii vakfiyesi,⁽¹⁰⁾ Celaleddin Karatay'ın medresesine ait vakfiyesi ile Kadı İzzeddin er-Razi'ye ait vakfiyelerdir.

1. Celalettin Karatay Vakfiyesi (1251)

Celalettin Karatay, 1251'de Konya'da kendi adıyla anılan bir medrese inşa ettirmiştir. Kadı İzzettin Muhammed er-Razi tarafından tanzim ve imza edilen Medreseye ait vakfiye kaydında 55 kadar şahit ismi geçmektedir.⁽¹¹⁾

Bu şahitlerinin bazıları memleketlerine nispet edilmektedir ki bu şahısların isimleri şunlardır: Ahmet b. Hasan el-BAĞDADÎ, Ebubekir b. Ahmed el-BAĞDADÎ, Ali b. Mevdud el-Hafiz el-BASRÎ, Yunus b. Nurullah el-BASRÎ, Ahmet b.

(10) Osman Turan, "Şemseddin Altun-aba Vakfiyesi ve Hayatı", Belleten 11/42 (Nisan 1947), 197-235.

(11) Konya, "Emir Celaleddin Karatay'ın Konya'daki Muhteşem Medresesine Ait Arapça Vakfiyeden Çıkarılan Hülâsa" Konya 3 (Ekim 1936), 89; Osman Turan, "Celaled-din Karatay, Vakıfları ve Vakfiyeleri", Belleten, 12/45 (1948), 135-136, 144,

Şemseddin el-BELHÎ, Sefer b. Muhammed el-BELHÎ, Abdullah b. Muhammed el-BUHARÎ, Ahmet b. Veli el-BUHARÎ, Osman b. Nurullah el-CİLÎ, Musa b. Ali b. sar el-HAREZMÎ, eş-Şeyh Abdülmümin b. Muhammed el-HOYÎ, Abdülcami b. Abdürrahman b. Muhammed el-HOYÎ, eş-Şeyh Ahmed b. Muhammed en-NİSABURÎ, Ali b. Muhammed en-NİSABURÎ, İsmail b. Hasan en-NİSABURÎ, Muhammed b. Hüseyin en-NİSABURÎ, Yusuf b. Muhammed es-SEBUSÎ, İsa b. Hacı es-SEMCURÎ, Abdürrahman b. Salih es-SEMCURÎ, Pir Muhammed b. Abdullah es-SEMCURÎ, Mahmut b. Ali b. El-Hüseyin es-SEMCURÎ, eş-Şeyh Ebubekir b. el-Hac Muhammed es-SEMERKANDÎ, Mustafa b. Nurullah es-SEMERKANDÎ, Mahmut b. Muhammed b. Mahmud es-SULÎ, Abdullah b. Muhammed eş-ŞİRAZÎ, Ali b. Muhammed et-TEBRİZÎ, es-Seyit Muhammed b. Hızır et-TEBRİZÎ, Muhammed b. Kasım et-TEBRİZÎ, Muhammed b. Yusuf et-TEBRİZÎ.

2. Kadı İzzeddin Vakfiyesi (1254)

Kadı İzzeddin Muhammed er-Razi Konya'da (günümüzde Konya İmam Hatip Lisesi binasının yanında) yaptırdığı cami için bir vakfiye hazırlamıştır. Şaban 652/Ekim 1254'te hazırlanan vakfiyede şahit olarak şehirlerine nispet edilen şu kimseler vardır: Mahmut b. Ahmet b. Ebu'l-Kasım et-TUSÎ, Said b. Muhammed b. Nasır et-TABERÎ, Yakub b. Adem b. Melik eş-ŞİR-

VANÎ el muvattın bi mahsuseti Sivas, Musa b. Ali el-HURÎ, Hüseyin b. Ebu Bekir b. Muhammed el-EKİSALÎ⁽¹²⁾

II. HADİS DERSİ SEMA KAYITLARI

Selçuklu sultanlarının hocası Mecmeddin İshak'ın oğlu ve Muhyiddin Arabi ile Evhadüddin Kirmani'nin öğrencisi olan Şeyhü'l-Kebir Sadreddin el-Konevî'nin (v.673/1274)⁽¹³⁾ bir hadisçi olarak okuttuğu hadis kitaplarından birisi Mecdüddin İbnü'l-Esir'in (v.606/1210) "Cami'u'l-Usûl fî Ehadîsi'r-Rasûl" adlı eseridir. Klasik sema kaydına riayet edilerek tutulan bu esere ait sema kayıtlarında dönemin gerek emir, sultan, melik, vezir gibi yöneticilerinin, gerekse tasavvuf, tefsir, kıraat, hadis, fıkıh gibi İslami ilimlerde öne çıkan çok sayıda ilim talebesinin Konevî'den hadis okuduğu anlaşılmaktadır. Cami'u'l-Usûl'un Konya Karatay Yusufaga Kütüphanesi'nde bulunan cüzlerinin⁽¹⁴⁾ sema kayıtları incelendiğinde, Sadreddin Konevî'nin bu eseri hocası Şerefüddin Ya'kûb b. Muhammed b. el-Hasen b. İsa el-Hezebanî el-Erbilî el-Mevsilî'den 643-644/1245-1246 yıllarında Kahire'de sema yoluyla almıştır. el-Hebezani ise icazetini bizzat dinlediği İbnü'l-Esir'den almıştır.

Bu eseri 666-667/1268-1269

(12) Hayri Önel, "Konya'da Kadı İzzeddin Camii Vakfiyesi", Konya 7 (Şubat 1937), 447-448

(13) Ahmet Çelik, "Hamdizade Abdülkadir'in "Şeyh Sadreddin Konevî" Adlı Makalesi ve Değerlendirilmesi Üzerine" Sadreddin Konevî: "Tasavvuf, Felsefe ve Din" Sempozyumu (Konya: NEÜ yayınları, 2018), s. 34-68

(14) Bakınız: İbni Esir, Câmîü'l-Usûl fî Ahâdisi'r-Rasûl, (Konya: Karatay Yusufaga Kütüphanesi, 5045, 5046, 5047, 5048, 5049, 5050, 5051, 5052, 5053, 5055, 5057).

Şekil 1. Sadreddin Konevi'nin Hadis dersi sema kaydı.

yıllarında, Konya'da Sadreddin el-Konevi'den düzenli olarak sema yoluyla alan ve içlerinde Maverâünnehir nisbeli olan bazı ilim talebeleri şunlardır:

Zeynüddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdülkadir er-RAZÎ,⁽¹⁵⁾ Takiyyüddin Ah-

med b. el-Es'ad es-SİNCARÎ, Râdiyyüddin Yusuf b. İsmail b. İbrahim et-TELAFERÎ, Muînüddin Abdülmecîd b. Ali b. el-CİLÎ, Şihabüddin Ebû Bekr b. Muhammed el-HEMEDANÎ, Cemalüddin Muhammed b. Ali b. Ebî Nasr el-İSFEHANÎ, Kemalüddin İsmail b. Abdilmelik et-TEBRİZÎ, Melikü'l-Huffaz, Seyitu'l-Kurra Muhammed b. Muhammed b. Mûsa el-Hüzelî el-BASRÎ, Kemalüddin İsmail b. Abdilmelik et-TEBRİZÎ⁽¹⁶⁾

III. MEZAR TAŞLARI VE KİTABELER

Konya'da Selçuklu döneminde itibaren cenazelerin defnedildiği bazı mezarlıklar vardır. Bunların en eskileri Üçler, Musalla, Şeyh Ulema, Sarı Yakup, Hoca Cihan, Pisili Sultan, ve Şems Mezarlıklarıdır. Bunlardan bir kısmı zamanla ortadan kaldırılmış ve bir kısmı da hala faal durumdadır.⁽¹⁷⁾ Bu mezarlıklardan bazı tarihi mezar taşları 20 yüzyılın başlarında yerlerinden alınarak Konya müzelerine intikal ettirilmiştir. Bunlar arasında Maverâünnehir, Horasan, Nahcivan veya Türkistan kökenli bilginler olup Konya'da vefat eden ve bazı mezar taşları Konya İnce Minareli Medresesi Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi'nde muhafaza edilenler şunlardır:

(15) Sadreddin Konevi'nin hadis meclislerinin en önemli üyelerinden birisi "Muhtarü's-sihah" adlı söz-lüğün müellifidir. "Mevlâ, Şeyh, İmâm, Âmil, Âmir, Fâdil, Melikü'l-müderresin, Kudvetü'l-müderresin, İmâmü eimmeti'l-ulemâ, Seyyidü'l-ulemâ, Seyyidü'l-hüdâ, Zeynül-ulemâ, "Kudvetü'l-Füdâlâ, Muhiyü's-sünne ve Nâsiru's-şerî'a" şeklinde övgülere mazhar olan Râzî, Rey şehrinde yetişmiş; dil, fıkıh, tefsir, hadis, edebiyat, tasavvuf gibi çok çeşitli alanlarda eğitim almıştır. Özellikle kiraat ilmine ayrı bir ilgisi olduğu, Mısır'a gittiği ve orada kaldığı süre içinde Mısır'ın bazı hocalarından ilim tahsil ettiği, kendisinden de ders alanlar olduğu, Dimaşk/Şâm gibi ilim merkezlerinde de bulunduktan sonra Anadolu'ya gelerek Konya'da ikamet ettiği ve burada Sadreddin Konevi'den Câmî'ül-usûl ile birlikte daha çok sayıda kitap okuduğu belirtilmektedir. Bakınız: Muhammed Yılmaz, "Sadreddin Konevi'nin Huzurunda Okunan İbnü'l-Esir'in Câmî'ü'l-Usûl Adlı Eserinin Semâ Kayıtları", Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Dergisi (ÇÜİFD) 13/2 (Haziran 2013), 1-19.
(16) Yılmaz, "Sadreddin Konevi'nin Huzurunda Okunan İbnü'l-Esir'in Câmî'ü'l-usûl Adlı Eserinin Semâ Kayıtları" 1-19; Mikail Bayram, "Sadru'd-Din Konevi Kütüphanesi ve Kitapları". Marife Dini Araştırmalar Dergisi 1/2 (Ekim 2001), 179-186.
(17) Bakınız: Hacer Kara-Şerife Danışık, Konya Mezarlıkları ve Mezar Taşları, Konya: Meram Belediyesi yayınları, 2005).

Şekil 2.Kureyş b. el-Hac Hüseyin et-Türkistani mezar taşı

1.Kureyş b. el-Hac Hüseyin et-Türkistani (v.1220)

Konya Müzesi 950 numaraya kayıtlı kurşuni renkte mermerden sanduka şeklinde yapılmış olan mezar taşı 20 Muharrem 617/27 Mart 1220'de Sultan Alaaddin Keykubat döneminde Konya'da vefat eden Kureyş b. el-Hac Hüseyin et-Türkistani'ye aittir. Mezar taşı 19 Ağustos 1929 da Musalla Mezarlığı'ndan Konya Müzesi'ne nakledilmiştir.

Uzunluğu 1.40, yüksekliği 0.30 metre olan mezar taşında şunlar yazılıdır: "Haze kabrü el-merhum es-said el-garip Kureyş bin el-Hac Hüseyin et-Türkistani tuviffiye el-isneyni fi'l-işrine min Muharremi senete seb'a site-mie gaferallahu lehu veli valideyhi mağfiraten vasiah"

Anlamı: "“Bu kabir, Allah'ın rahmetine ulaşmış, mübarek ve garip olan Türkistanlı Hacı Hüseyin'in oğlu Kureyş'indir. O, 617 yılı Muharrem ayının 20 sinde Pazartesi gecesi vefat etti,

Allah onu af buyursun. Anasını, babasını geniş rahmetlere ulaştırısın.”⁽¹⁸⁾

Hayat hikâyesi hakkında her hangi bir bilgiye rastlayamadık.

2.Şemseddin Ahmet b. Ebü'l-meali el-Cerbezkanî (v.1238)

Konya Müzesi 948 numaraya kayıtlı mezar taşı 8 Muharrem 636/21 Ağustos 1238'de Gıyasettin Keyhüsrev döneminde Konya'da vefat eden Şemseddin Ahmet b. Ebü'l-Meali el-Cerbezkanî'ye aittir. Bu mezar taşı 26 Mayıs 1929 tarihinde Musalla mezarlığından Konya Müzesi'ne nakledilmiştir.

Uzunluğu 1.85 yüksekliği 0.40 metre olan mezar taşının üstünde şu yazılar vardır: "Haza kabrü el-İmam, el-Alim, el-Amil el-merhum es-Said Şemseddin Ahmet bin Ebi'l-Meali el-Cerbazkanî nevverallahu kabrehu

(18) M. Zeki Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", Anıt 8 (Eylül 1949), 19; İnce Minareli Medresesi Müze Envanteri (Konya), 950/87.

Şekil 3.Şemseddin Ahmet b. Ebü'l-meali el-Cerbezkanî'nin mezar taşı

ve berrede mezacihi. Tuviffiye fi yevmi'l-Cum'a es-samini min Muharremi sene sitte ve selasi-ne ve sitte-mie"

Türkçesi: "Bu kabir, Cerbazkanlı Ebu'l-Meali oğlu alim ve amil, imam ve hakkın rahmetine ulaşmış olan mübarek Şemseddin Ahmed'e aittir. Allah kabrin nurlu ve durağını serin eylesin, 636 yılı Muharrem ayının 8. Cuma günü vefat etti" demektir.⁽¹⁹⁾

Cerbezkan, Hemedan ve İsfahan arasında bir kasabadır. Ayrıca Esterabad ile Cürcan arasında bu isimde başka bir kasaba daha vardır.⁽²⁰⁾

3.Nureddin Hasan b. Osman el-Beylagani (v.1240)

Bu zata ait mezar taşı Konya'nın Musalla Kabristanında iken 26 Mayıs 1929'da Konya Müzesi'ne nakledilerek 950 numaraya kaydedilmiştir. Mezar taşı kurşuni renkte bir mermerden imal edilmiştir. Mezar taşı-

nın üstünde ve dikdörtgen şeklinde bir satıh açılmış, su oluğu gibi içi boş bir taştan sandukaya çevrilmiştir.

Selçuklu nesihisi ile şu yazılar vardır: "Haze'l-kabru el-merhum el-İmam, el-Alim, el-Amil, er-raci rahmete rabbihi Nureddin Hasan bin Osman el-Beylagani, rahele mine'd-dünya yevmü'l-ahadü muntasifi Cemaziyelahiri semani ve selasine ve sitte mie. el-Mevtu babün ve küllü'n-nasi dahiluhu. ed-Dünya mezraatü'l-ahireti"

Açıklaması: "Bu kabir merhum, imam, âlim, bilgisine göre iş yapan ve Allah'ın rahmetini ümit eden, Beylekanlı, Nureddin Hasan bin Osman'ındır. O 638 yılı Cemaziyelahir'in ortasında Pazar günü bu dünyadan göçtü. Ölüm bütün insanların gireceği bir kapıdır. Dünya ahiretin tarlasıdır."

Mezar kitabesine göre ulemadan olan Nureddin Hasan'ın vefat tarihi hicri 15 Cemaziyelahir 638/ Miladi 1 Ocak 1240'tır. Selçuk devri âlimlerinden olduğu anlaşılan Nureddin Hasan'ın da ne suretle Konya'ya geldiği hakkında bir bilgiye rastlanılmamıştır.⁽²¹⁾

(19) J. H. Loytved, Konia, (Berlin 1907), s.76; Mehmet Yusuf, Konya Asan Atika Müzesi Rehberi, (İstanbul: 1930), 91; M. Zeki Oral, "Konya'da Tarihi Mezar Taşları", 8/20: İnce Minareli Medresesi Müze Envanteri, 948/79.

(20) Şemseddin Sami, Kamusu'l-a'lâm, (İstanbul: Mihran Matbaası, 1308/1891), 3/1776,

(21) J. H. Loytved, Konia, 76; M. Zeki Oral, "Konya'da Tari-

Şekil 4. Nureddin Hasan b. Osman el-Beylagani'nin mezar taşı

Beylan is Azerbaycan sınırları içinde Mil ve Karabağ ovasında yer alan ve Bakü'ye 267 km uzakta bir ilçenin adıdır.⁽²²⁾

4. Kerimüddin b. Abdülkerim b. Hüseyin en-Nahcivani (v.1247)

Kerimüddin en-Nahcivani, Nahcivan'ın Hürda şehrinden olup 645/1247 tarihinde Konya'da vefat etmiştir. Kabri Musalla Mezarlığındadır. Üçgen prizma şeklindeki mezar taşının üzerinde ayete'l-kürsi yazılıdır. Mezar kitabesinde: "el-Merhum Kerimüddin bin Abdülkerim b. Hüseyin en-Nahcivani el-marufu'l-Bürdai. Ramazanü'l-mübarek, hamse erbaine ve sitte mie" yazılıdır.⁽²³⁾

5. Şeyh Ali b. Ebi Tahir el-Hocendi (646/1248)

Şeyh Ali b. Ebi Tahir, Konya'da münzevi (yalnız yaşamayı seven) bir zat olup Konya muha-

salarında bir yararlılıkları dokunmuş manevi mücahitlerinden Selçuklu devri mutasavvıflarındadır. H.646/1248 tarihinde Konya'da vefat etti. Sarı Yakup Mezarlığına defnedildi.

Mezar taşı Mehmet Ferit Uğur'un Konya müzesi müdür vekilliği zamanında Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk tarafından Hakimiyet-i Milliye Okulu yakınlarından önce Konya müzesine nakledilmiş oradan da Sultan Alaettin Camii şerifi havlusuna ve ardından da İnce Minareli Medresesi Taş ve Ahşap Eserleri Müzesine kaldırılmıştır. Mezar Taşı halen bu müzede olup Envanter 1058 numaraya kayıtlıdır.⁽²⁴⁾

Mezar taşı kitabesinde şunlar yazılıdır; "Tuviffiye Hayrud-din Ali b. Tahir el-Huceni rahimehullah yevmü'l-ehadi, et-tasi' min şehri receb sitte ve erbaine ve sitte mie."

Türkçesi: "Hocendli Tahir oğlu dinin hayırlılarından Ali -Allah ona rahmet etsin- 646 yılı Receb ayının 9. günü Pazar gününde vefat etti."

Bu kitabeye göre vefat tarihi 9 Recep 646/28 Ekim 1248'dir.

Hocend ise Maveräünnehir bölgesindeki Fergana vadisinin

hi Mezar Taşları", Anıt 2, (Mart 1949), 21-22; İnce Minareli Medresesi Müze Envanteri, 950/81

(22) Elnur İsmayilov, XIV-XVI. Yüzyıllarda Şirvanşahlar Devleti (Derbendiler Hânedânı), (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi 2016), 53-56.

(23) İbrahim Aczi Kendi, Konya Mezar Folkloru, (Konya: Karatay Yusufpaşa Kitaplığı, 10457), 19; İbrahim Aczi Kendi, "Konya Mezar Folkloru", Yeni Konya 25 Ağustos 1959.

(24) İnce Minareli Medresesi Müze Envanteri, 1058/123.

Şekil 5.Şeyh Ali b. Ebi Tahir el-Hocendi'nin mezar taşı

girişinde ve Seyhun (Siriderya) ırmağının kıyısında ve günümüzde Tacikistan'a bağlı bir şehirdir.⁽²⁵⁾

6. Kadı İzzettin Muhammed b. Ahmet er-Razi (1256)

Hayatı hakkında fazla bir malumat yoktur. Yalnız günümüzde olmayan fakat bazı yerel tarihçiler tarafından kaydedilen sandukasının üstündeki kitabe-siyle, vakfiye kayıtlarından ve diğer vakfiyelerde görülen imzalardan kendilerinin Selçuklu Devlet adamlarından önemli âlim, fakih ve devlet adamlarından olduğu anlaşılmaktadır.

Hamdizade Abdülkadir Erdoğan onunla ilgili kaleme aldığı makalesinde şunları kaydeder: “Bundan 12 sene mukaddem (önce yani 1905 yılında) türbe-i müşarun ileyhi (Kadı İzzeddin'in türbesini) ziyaret ettiğim zaman medfeni (kabri) üzerinde oldukça musanna' (sanatlı) ve tahtadan mamul (yapılmış) bir sandukaya tesadüf etmiş ve kitabesinden musavven (sağlam) kalan kısmı da defter-i hatıratıma (not defterime) kayd etmiştim. Muahharan (sonradan) vuku bulan bir ziyaretimde ne bu kitabeden ne de sandukadan hiçbir iz kalmamış ve tamamıyla oradan kaldırılmış olduğunu gördüm. Şehrimizde mevcut birçok çini vesair asar-ı nefisenin (çeşitli güzel sanat eserlerin) birer birer sökülüp Avrupa müzelerine aşırıldığı zamanlar bu

sandukanın da buradan çaldırılmış olduğu maatteessüf (üzülecek) anladım. Sandukadan kop-ya edebildiğim kitabe şu idi: “Es-sadru'l-imam, ez-Zahid, el-Abid, İzzeddin Muhammed ibni Ahmed ibni Mahmud Razi...”

Anlamı: “Selçuklu devleti veziri, dünyaya önem vermeyen, Allah'a ibadet eden, İzzeddin Muhammed ibni (oğlu) Ahmed ibni (oğlu) Mahmud Razi...”

Kitabe-i mezburenin (adı geçen kitabenin) tarihini ihtiva eden kısmı dökülmüş olduğundan müşarun ileyhin (Kadı İzzeddin'in) sene-i irtihalini (ölüm yılını) tayin etmek mümkün olmadı.

Keykavus-u Sani (İkinci)'nin zaman-ı saltanatlarında (devleti yönettiği devirde) Moğollarla vuku bulan bir muharebede (savaşta) şehîden irtihal (şehid olarak vefat) ettiği lede't-tedkik (incelemeler sonucu) anlaşılmıştır.

Moğollar Devlet-i Selçukiyye pek ziyade tasallut etmeye başlamışlardı. Moğol ümerasından (yöneticilerinden) Baycu Noyan (Noyan Tatar lisanında serasker, vezir demektir) idaresindeki ordu ile Memalik-i Selçukiyye (Selçuklu topraklarına) tecavüz ederek, o sene kendisi ve maiyetine kışlak olmak üzere bir mevki (yer) tayinini teklif etmiş idi. Sultan Keykavus evvelce (önce) bu talebi red etmek istemişse de Baycu Noya'nın Memalik-i Selçukiyyeye (Selçuklu topraklarına) girdiğini ve geçtiği yerleri tahrib ederek Aksaray'a kadar geldiğini haber alınca fikrini değiştirmiş ve Umeray-ı Devleti (Devlet adamlarıyla) ile müttefikan Baycu Noyan'ın maiyetinin

(25) Bakınız: Rıza Kurtulmuş, “Huend” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/272-273.

iaşesi için luzumi (gerekli) olan zahair-i vesaireyi i'ta (verme) ile barışmak arzusunda bulunmuş idi.

İşte o zaman vezir-i azam (başbakan) olan muşarün ileyh Kadı İzzeddin ilcay-ı diyanet ve himmetiyle muhalefet ederek cihad fikrini ileri sürmüş ve sultanın da muvafakatını istihsale (onayını almaya) muvafık olmuştur.

Alalacele cem edilen (toplanan) Asakir-i Selçukiyyenin (Selçuklu askerlerinin) bizzat başına geçerek müslüman olamayan Baycu Noyan'a karşı durmuş ise de 654/1256 senesinde Aksaray ile Konya arasındaki Alaeddin Ribatı nam mevkiye vuku bulan muharebede mağlup olarak (yenilerek) şehid düşmüş ve naşını Konya'ya nakl edilerek mezkûr türbeyeye defn olunmuştur.

Keykavus-u Sani tarafından vücuda getirilmiş olan evkafa (vakıflara) ve bu evkafa tahsis edilen Kestel ve Kuçmar karyeleri (köyleri) ve iradatına nezaret etmek (gelirlerini yönetmek) üzere Kadı İzzeddin müdür ve mütevellî (yönetici) tayin olunmuştur.

Buna ait 652/1254 tarihli görülen bir vakfiyede: "... Sadru'l-azam (başbakan), Atabekü'l-muazzam, kibletü'l-ülema (alimlerin kendisine yöneldiği), kudvetü'l-fudala (faziletlilerin önderi), tacü'l-eazim (büyüklüğün tacı) ve ifru'l-merahim, hülasatü'l-enam ve zübdetü'l-eyyam, melikü'l-uzme (büyük yönetici), hükkam, kadı'l-kudatı'l-İslam, hayatu'l-mazlumîne (mazlumların canı), mematü'z-zalimim (zulmedenleri ortadan kaldıracı), huccetullahi fi'l-arzı

(yeryüzünde Allah'ın hucceti), izzü'l-mille ve'd-din (din ve mezhebin izzeti), kehfî'l-İslam ve müslimîn (müslümanların sığınağı)... Ebu'l-mehamid (bütün övgülerin kaynağı)...” gibi bir çok evsaf (sıfatlar) ve elkaba (lakaplara) tesadüf olunmuştur ki bunlar muşarun ileyhın rical-i Selçukiyye meyanındaki (Selçuklu devlet adamları nezdinde) derece-i şeref (şerefli derece) ve mevkiini göstermektedir.

Emir Celaledin Karatay hazretlerinin şehrimize şeref-bahş eden medrese-i meşhuresine (meşhur Karatay Medresesine) ait vakfiyenin muşarun ileyh (Kadı İzzeddin) tarafından tanzim edilmiş (düzenlenmiş) olduğuna nazaran (bakarak) Kadı İzzeddin'in 651/1253 tarihinde Konya kadı'l-kudatı (hakimlerin başı, reisi) olduğunu ve bir sene sonra Atabek unvanını alarak sadrazamlığa (başbakanlığa, veziri azamlığa) irtifa buyurduğu (yükseldiği) anlaşılmaktadır.”⁽²⁶⁾ demektedir.

Razi lakabı Rey şehrinin nispetidir. Şemseddin Sami Kamusu'l-alam adlı eserinde: “İran'ın pek kadim ve meşhur bir şehri olup İran-ı kadimde ve İslami dönemde pek mamurdu. Selçukluların payitahtı idi. Hekim Ebu Bekir Razi ve müfessir Fahreddin Razi gibi hesapsız İslam aliminin doğduğu bir şehirdir.” demektedir.⁽²⁷⁾

(26) Hamdizade Abdülkadir, “Kadı İzzeddin”, Türk Sözü 429/36, (Konya; 3 Kânunusani 1917), 3

(27) Şemseddin Sami, Kamusu'l-â'lâm, 3/2384.

Şekil 6. Muhammed Şah er-Razi'nin mezar taşı

7. Muhammed Şah er-Razi (1255)

Konya Müzesi 951 numaraya kayıtlı Kurşuni mermerden sanduka biçiminde yapılmış olan mezar taşı 8 Rebiülevvel 653/17 Nisan 1255'de Konya'da vefat eden Muhammed Şah er-Razi'ye aittir. Mezar taşı 26 Mayıs 1929'da İhsaniye mahallesinden Konya Müzesi'ne nakledilmiştir.⁽²⁸⁾

Üzerinde şu yazılar vardır: “La taknatü min rahmetillah. İnnellahe ya'firü'z-zünübe cemi'an innehu hüve'l-gafuru'r-rahim. Haze'l-kabrü el-abdü'z-zaif el-müznibü'l-muhtaç ila rahmetillahi teala Muhammed Şah bin Muhammed bin Abdurrahman er-Razi intekale min dari'l-fena ila dari'l-beka yevmü's-sebti samini Rebiülevvel senete selase ve hamsine ve sitte-mie gaferallahu lehu ve li-validihi ve limen rahime aleyhi ve li-men kare'l fatihate”

Anlamı: “Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir. (Zümer, 53) Bu kabir Allah'ın rahmetine muh-

taç, günahkar ve zayıf kul olan Muhammed Şah b. Muhammed b. Abdurrahman er-Razi'ye aittir. O fena evinden baka evine 653 yılı Rebiülevvel ayının 8'inci Cumartesi günü göçtü. Allah onu, anasını babasını, kendisine dua edenleri ve Fatiha okuyan kimseleri esirgesin.”⁽²⁹⁾

Kaynaklarda Muhammed Şah hakkında herhangi bir malumat bulamadık.

8. İmadüddin Ahmet b. Nureddin Hasan el-Beylagani (v.1264?)

Nureddin Hasan'ın İmadüddin Ahmet adında bir oğlu vardır. Sadreddin Konevi, ibn il-Esîr'in Camiü'l-usul fi ehadisü'r-rüsül adlı hadis kitabını okuturken hadis dersini dinlemeye gelen Selçuk vezirleri, ulema, meşayih ve eşraf adlarını kitabın baş ve son taraflarına yazmıştır. İşte adı geçen bu kitabın birinci cildi sonunda ve 29 sırada: “Bu cildin tamamını ilim fazilet sahibi efendilerden Beylekanlı Hasan oğlu İmadüddin Ahmet de dinledi.” diye kaydedilmiştir. Nureddin Hasan'ın 638/1240'ta vefat etmiş oğlu İmadüddin Ahmet de 663/1264 yıllarında yani kitap okunurken sağ bulunması

(28) İnce Minareli Medresesi Müze Envanteri, 951/82.

(29) M. Zeki Oral, “Konya'da Tarihi Mezar Taşları”, 8/21.

sene itibariyle baba oğlu olmalarını mümkün kıldığı gibi adının Hasan ve memleketinin Beylekan olması bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir.⁽³⁰⁾

9. Kadı Şihabüddin Abdülkadir b. Mahmud en-Nahcivani (1265)

Şihabüddin Abdülkadir b. Mahmud en-Nahcivani, Konya kadılarından olup Hicri 4 Muharrem 664/Miladi 16 Ekim 1265'te Konya'da vefat etmiş ve Sarı Yakup Mezarlığına defnedilmiştir. Mezar taşı 16 Haziran 1928'de Konya Sarı Yakup Mezarlığından Mevlana Müzesine nakledilmiş ve 975 numaraya kayıt edilmiştir.⁽³¹⁾

Mezar taşı beyaz mermerden çeşme taşı şeklinde ve kemerlidir. Yüksekliği 1.93 genişliği 0,62 kalınlığı 0.24 metredir. Üzerinde beş satır halinde Selçuklu nesihisi ile şu yazılıdır:

“Tuviyye el-İmam el-Alim el-Fakir ilallahi teala Şihabeddin Abdülkadir ibn Mahmud en-Nahcivani gaferallahulehu ve li-cemii'l-müslimine fi Rabi'i Muharrem senete erbea ve sittine ve sitte mieh.”

Anlamı: “Nahcivanlı Mahmut oğlu imam, bilgin ve fakir olan Şihabeddin Abdülkadir -Allah onu ve cümle Müslümanları esirgesin-664 yılı Muharrem ayının 4'ünde vefat etti.”

Şihabeddin Abdülkadir mezar taşındaki yazılara göre Anadolu Selçuk devri bilginlerinden-

Şekil 7. Kadı Şihabüddin Abdülkadir en-Nahcivani'nin mezar taşı

dir. Sultan Keyhüsrev III devrinde vefat etmiştir.”⁽³²⁾

İbrahim Hakkı Konyalı ise Konya Tarihi adlı eserinde Kadı Şihabüddin Abdülkadir b. Mahmud en-Nahcivani hakkında şu bilgileri vermektedir: “Mevlana,

(30) M. Zeki Oral, “Konya'da Tarihi Mezar Taşları”, Anıt 2, (Mart 1949), 22.

(31) İnce Minareli Medresesi Müze Envanteri, 975/210; Mehmet Yusuf, Konya Asarı Atika Müzesi Rehberi, (İstanbul: 1930), 91.

(32) M. Zeki Oral, “Konya'da Tarihi Mezar Taşları”, 8/21; J. H. Löytved, Konya, 76'da Yağlıtaş Mezarlığında olduğunu kaydetmektedir.

bir gazelinde: “Medresede Şihabüddin’in odasının yanı başında bir oda istiyor. “Bu hile ile” diyor “rebap çalanı da oraya sokarsın, kadı hallenir de dinlemek isterse ona güzelce bir rebap çalayım. Tatlı tatlı dinleteyim. Rebabımın sesinden akıncı bile dirilir.” Mevlana’nın gazelinde bahsettiği Kadı Şihabüddin Abdülkadir b. Mahmud Nahcivani’dır ki Konya bilginlerinden ve kadılardan idi. Şihabüddin’in rebabı, sazı ve sözü lehv (boş ve gereksiz) sayan ve raksı kabul etmeyen salabetli bir zat olduğu anlaşılmaktadır. Şihabüddin Abdülkadir’in, imam ve alim vasıfları ile anıldığına göre Mevlana ile karşılaşacak kudrette bir bilgin olduğu anlaşılmaktadır. Mevlana’dan sekiz sene evvel vefat etmiştir. Mevlana’nın İslamî gidişini beğenmeyen Şihabüddin’in, Gühertaş’ın Medresesi’nde değil Kemaliye Medresesi’nde müderris bulunmuş olması da muhtemeldir.”⁽³³⁾

10. Kadı Siraceddin Mahmud b. Ebi Bekir b. Ahmet el-Urmevi (682/1283)

Alimler arasında “Siraceddin” unvanıyla meşhur olan bu şahsın asıl ismi “Mahmud” künyesi ise “Ebu’s-sena”dır. Kendileri esasen Azerbeycan bağlı Urumiye şehrinden olup 594/1197 tarihinde doğdu. İlk tahsilini kendi memleketinde yaptı. Musul’a giderek Kemaleddin b. Yunus’tan ilim tahsil etti.

Mısır’a gidererek ve Eyyubi

Sultanı Melik Kamil’in huzurunda bilimsel toplantılara katıldı. Yaklaşık 1237’de Konya’ya geldi. Sultan tarafından karşılandı. Sultan, onu Malatyaya müderris olarak atadı. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, onu görevden azletti. Ancak Urmevi, Babai İsyanı (1240) ya da Köseadağ Savaşı’nda (1243) bölgeyi terk etti. Eyyubi Sultanı Salih Necmüddin, Urmevi’yi Kudüs’ü resmen teslim alması için, Bizans İmparatoru II. Frederick’e elçi olarak gönderdi.⁽³⁴⁾

Urmevi, 1251’de yeniden Mısır’a gitti. Burada çeşitli ilmi toplantılara katıldı. bu tarihten sonra tekrar Anadolu’ya geldi. 1253-54 yıllarında, üç kardeş yönetimi esnasında Konya kadısı olarak buraya yerleşti. Urmevi’ye kadılar kadısı (kadı el-kudat) ünvanı ise. Cimri İsyanı’nda, Cimri (Gıyaseddin Siyavuş) ve Karamanoğlu Mehmed Bey Konya’ya saldırdıklarında (1277), onlara karşı koyması sonrasında verildi.

Kadı İzzeddin Muhammed b. Mahmud er-Razi’den sonra kadı’l-kuzat oldu.⁽³⁵⁾ Vefatına kadar da bu görevini ifa etti. Bu görevinde iken bir çok vakfiye kayıtlarına da imza attı. Sahip Ata Fahreddin Ali’nin 663’de Konya’da inşa ettirdiği İnce Minareli Medrese ile 678’de Sivas’ta inşa ettirdiği Gök Medresesin vakfiyelerini bizzat Kadı Siraceddin el-Urmevi tarafından tanzim ve imza etmiştir.

Sahib Ata tarafından yaptırın-

(34) Hasan Akkanat, “Kadı Siracuddin el-Urmevi (ö. 683/1283)”, Doğudan Batıya Düşüncenin Serüveni, Editör: Bayram Ali Çetinkaya, (İstanbul: İz, 2015), 6/893.

(35) Mesut Koman, “Konya’da Kutlu Melik Hatun Darülhüf-fazına Dair Bir Vakfiye ve Şeyh Siracüddin Urmevi Hakkında Birkaç Söz” Konya 51 (Ocak 1943), 51.

(33) İbrahim Hakkı Konyalı, Konya Tarihi, (Konya: 1964), 102.

lan İnce Minareli Daru'l-hadisi vakfiyesinde Kadı Siraceddin Urmevi şu lakap ve unvanlarla anılmaktadır: “Mevlana ve sey-yüduna , allametü'l-alim, efda-lü'l-müteahhirin, kudvetül mu-hakkıkın, sultanü'l-ulema, şü-reyhü'z-zaman, şeyhü'l-meşayi-hü'l-islam ve'l-müslimin, kadı'l-kudatı fi'l-memalik, siracü'l-mil-le ve'd-din, huccetullahi ala hal-kıhi, nasihü'l-muluk ve selatin, Ebu's-sena Mahmud bin Ebi Be-kir b. Ahmet el Urmevi mevalla-hu zıllahu ve ala huve harrese aleyhi ve dinihi ve dünya”⁽³⁶⁾

“Metalü'l-envar, Beyanül-hak, el-İrşad, El-Menahic, el-Es-rar, et-Tahsil, el-Mahsul, el-Lü-bab, el-Kıstas, el-Ayn, el-Mu'te-kidat” gibi eserlerine ve kitapla-rına bakılırsa Kadı Siraceddin Urmevi'nin fakih, mantıkçı ve hakim (filozof) olduğu görülür. O'nun “Metalul-Envar” adında-ki eseri, İslam alimleri arasında pek fazla şöhet bulduğundan buna pek çok şerhler yazılmıştır ki 1303/1885 tarihinde Kutbud-din Razi'nin “Levamiu'l-Esrar” namındaki şerhi Seyit Şerif (Cürcani)'nin haşiyesiyle birlikte İstanbul'da basılmıştır.⁽³⁷⁾

Kadı Siraceddin 682/1283 tarihinde Konya'da vefat etmiş-tir. Birçok Selçuklu meşhurunun kabirlerinin bulunduğu Musalla Kabristanı'na defnedildi. Kabri Şeyh Halili Türbesi civarında olup yeri kaybolmuştur.⁽³⁸⁾

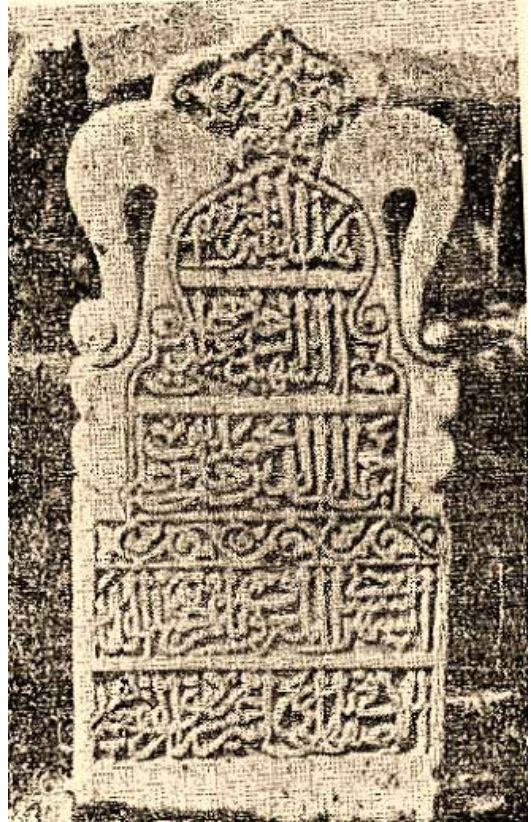
Urmevi'nin en yakın arka-daşları, Huneci, Sadreddin Ko-

nevi ve Celaleddin er-Rumi'dir. Davud-ı Kayseri, Safiyyuddin el-Hindi (ö. 1316) ve Taceddin Kürdi, önde gelen öğrencilerin-dendir. Urmevi, Fahreddin er-Razi Okulu'nun Anadolu'daki en büyük temsilcilerindendi. Onun mantık ve felsefe hakkındaki gö-rüşleri, Kutbuddin er-Razi'nin “Levamiu'l-Esrar fi Şerh-i Meta-liu-Envar” adlı eseri üzerinden Osmanlı medreselerinde oku-tulmuş; fıkhi görüşleri, Davud-ı Kayseri tarafından Osmanlı Devleti'nde uygulamaya konul-muştur.⁽³⁹⁾

11. Hacı Ali el-İsfehani (v.1300)

Bu zata ait mezar taşı Musal-

(39) Hasan Akkanat, “Kadı Siracuddin el-Urmevi”, Doğu-dan Batıya Düşüncenin Serüveni, 6/894.

Şekil 8. Hacı Ali el-İsfehani'nin mezar taşı

Merhaba
Akademik Sayfalar

(36) Mehmet Ferit-Mesut Korman, Sahip Ata ile Oğullarının Hayat ve Eserleri, (İstanbul 1934), 72.

(37) Bakınız: Hasan Akkanat, Kadı Siraceddin el-Urmevi, 6/893.

(38) Hamdizade Abdülkadir, “Şeyh Siraceddin Urmevi”, Türk Sözü, 428/35 (Konya: 27 Kanunuevvel 1333/1917), 3.

la Mezarlığının Şeyh Şucaüddin türbesi yanında bulunan Evhadüddin Kirmani türbesi yanındadır. Yüksekliği 0,70, genişliği 0.32 kalınlığı 0,085 metre olan beyaz mermerden yapılmış baş ve ayak mezar taşları üzerinde şunlar yazlıdır:

“Haze'l-kabrü el-merhum, eş-şehit **es-Seyit Hacı Ali bin Cemaleddin Muhammed bin Hacı Ali eş-Şehristani el maruf bi-Emre⁽⁴⁰⁾ bin Abdullah el-İsfehani**. Tarih isneyn işrine min Zilkade sene tis'a ve tis'ine ve sitte mie. (699/1300)”

Taşın arkasında: “el-Mani, ed-Dar, en-Nafi, en-Nur, el-Hadi, el-Bedi, el-Baki, el-Varis, er-Reşid, el-Mabud,

Ayak taşının bir tarafında: el-Müteal, el-Ber, el-Macid, el-Ehad, es-Samed, el-Kadir, el-Muktedir, el-Mukaddem, el-Mevcut, el-Evvel, ve illa hu, ez-Zahir, el-Batın el-Vali, Ene'llahü yağfirü'z-zünübe cemian inne-hü hüve'l-gafuru'r-rahim,

Diğer tarafında: el-Kayyum el-Vahid et-Tevvab el-Müstakim el-Afüv, er-rrauf ve malike'l-mülk zül'celali ve'l-ikram, el-Cami, el-Gani”

Anlamı: “Bu kabir Allah'ın rahmetine kavuşmuş, mübarek şehit olan İsfahanlı Abdullah oğlu Emre adıyla anılan Şehristanlı Hacı Ali oğlu Cemalüddin Mehmet oğlu Hacı Ali'nindir. 699 yılı Zilkade ayının 12 nci günü vefat etti (30 Temmuz/1300).”⁽⁴¹⁾

12.Mimar Bedreddin et-Tebrizi

Mevlâna Türbesi'nin mimarı olan Bedreddin Tebrizi Mevlâna'nın yakın çevresinde yaşayan, çeşitli fen bilimlerinde bilgin ve mimar bir kişidir. Kaynaklar, Türbe'nin bulunduğu mahallin, Sultan I. Alâeddin Keykubat'ın gül bahçesi iken Mevlâna'nın babası Bahaeddin Velede'ye bağışlandığını ve kendisi 628/1231'de vefat edince buraya gömüldüğünü bildirmektedir. Mevlâna da 17 Aralık 1273'te vefat edince babasının yanına defnedilmiştir. Daha sonra Mevlâna'nın öğrencilerinden Alemeddin Kayser para toplayıp vezir Muineddin Süleyman Pervane ve eşi Gürcü Hatun'dan da destek alıp türbenin yapımı için Mimar Tebrizli Bedreddin'i görevlendirdiler. O da türbeyi inşa etti.⁽⁴²⁾

-Devam edecek...

(40) İbrahim Aczi Kendi, bu ismi “Enam” ve vefat tarihini ise 841/1437 olarak vermektedir: İbrahim Aczi Kendi, Konya Mezar Folkloru, (Konya Karatay Yusufaga Kitaplığı, 10457), 59.

(41) İbrahim Aczi Kendi, Konya Mezar Folkloru, (Konya Karatay Yusufaga Kitaplığı 10457), 19; İbrahim Aczi Kendi,

“Konya Mezar Folkloru”, Yeni Konya 25 Ağustos 1959; Mehmet Zeki Oral, “Konya'da Tarihi Mezar Taşları”, Anıt 3, (Nisan 1949), 22-23.

(42) Ahmet Eflâkî, Menakibü'l-Arifin, 1/196-197; Haşim KARPUZ, “Bedreddin et-Tebrizi” Konya Ansiklopedisi, (Konya: Kültür AŞ, 2011), 2/69-70.